

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Καθηγητής: Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Λέκτωρ: Σπυρίδων Βλαχόπουλος

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Αθανασοπούλου Ελένη

1.Εισαγωγή

Τα ατομικά και συνταγματικά δικαιώματα του ανθρώπου αποτελούν αναντίρρητα την ουσία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Δημοκρατία χωρίς συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα δε νοείται, καθώς αυτά αποτελούν τον πυρήνα της. «Δημοκρατία και ελευθερία βαδίζουν παράλληλα»*. Αρχικά βέβαια, ενδιαφέρον παρουσίαζε η προστασία των δικαιωμάτων αυτών με βάση τα εθνικά δίκαια των κρατών. Καθώς όμως οι κοινωνίες εξελίχθηκαν και το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης άρχισε να διαφαίνεται στον ορίζοντα, αναδύθηκε το πρόβλημα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων όχι μόνο εντός των κρατών αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Το φαινόμενο αυτό της διεθνοποίησης των ανθρώπινων δικαιωμάτων εμφανίστηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το γεγονός αυτό βέβαια δεν αλλάζει πολύ τα δεδομένα, καθώς η διεθνής προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων είναι πρωτίστως θέμα εθνικό, έστω και αν βασίζεται σε διεθνείς κανόνες, διότι για την εφαρμογή των διεθνώς θεμελιωμένων κανόνων δικαίου απαιτείται η σύμπραξη των κρατικών οργάνων.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο τρόπος προστασίας σε διεθνές επίπεδο αποτελεί δείκτη εξέλιξης και αποτελεσματικότητας του διεθνούς δικαίου και καταδεικνύει προφανώς την ετοιμότητα και προθυμία των κρατών να υποσκελίσουν τα εθνικά δίκαια ενόψει της ανωτερότητας του διεθνούς δικαίου.

Η διεθνής προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων γίνεται με πολλούς τρόπους: είτε απονέμονται κατευθείαν δικαιώματα στους πολίτες ενός κράτους το οποίο έχει κυρώσει μια σύμβαση, είτε τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λάβουν μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών. Επιπλέον, μπορεί να λαμβάνει χώρα σε προληπτικό ή και σε κατασταλτικό επίπεδο, όπως η ανθρωπιστική επέμβαση (προληπτικό επίπεδο) ή ο οικονομικός αποκλεισμός (κατασταλτικό επίπεδο). Εύκολα βέβαια παρατηρεί κανείς ότι ενώ αρχικά η διεθνής προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων ήταν ένα ζήτημα που αφορούσε αποκλειστικά τα λεγόμενα κυρίαρχα κράτη, τώρα πλέον όλα τα κράτη, καθώς ο

*Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Αθήνα 2005, σελ.3

διαχωρισμός των κρατών σε κυρίαρχα και μη δεν ισχύει πλέον, καθώς και τα ίδια τα άτομα, μπορούν να απαιτήσουν την κατοχύρωση των ατομικών τους δικαιωμάτων.

2. Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	2. Πίνακας περιεχομένων	3. Τα Δύο Διεθνή Σύμφωνα των Ην. Εθνών	4. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο-Το Δικαίωμα στην Ανθρωπιστική Επέμβαση
5. Δικαιώματα Λαών και Μειονοτήτων	6. Δικαιώματα των Κρατουμένων και Απαγόρευση των Βασανιστηρίων	7. Η Σύμβαση 100-Διακρίσεις κατά Γυναικών	8. Τα Δικαιώματα των Αλλοδαπών κατά το Διεθνές Δίκαιο
9. Βιβλιογραφία	10. Νομολογία	11. Βασικά Συμπεράσματα	12. Περίληψη-Λήμματα

3. Τα Δύο Διεθνή Σύμφωνα των Ην. Εθνών

Πολύ σημαντικά κατά την εξέταση του ζητήματος της διεθνούς προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι τα δύο Διεθνή Σύμφωνα που έχει ψηφίσει η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών: το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΟΙΚΠΔ).

Το ΔΣΑΠΔ ψηφίστηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη στις 16.12.1966 και κυρώθηκε από την Ελλάδα μαζί με τα δύο πρόσθετα πρωτόκολλα με τον ν.2462/1997, με την επιφύλαξη όμως της Ελληνικής Κυβέρνησης όσον αφορά τη θανατική ποινή σε καιρό πολέμου για στρατιωτικό έγκλημα υψίστης σημασίας που τελέστηκε σε καιρό πολέμου.

Το αρ.9 του ΔΣΑΠΔ κατοχυρώνει το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας του ατόμου. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε αυθαίρετη σύλληψη, ενώ όποιος συλλαμβάνεται πρέπει να πληροφορείται αμέσως τους λόγους της σύλληψης του και να οδηγείται σε εύλογο χρονικό διάστημα σε αρχή εξουσιοδοτημένη να ασκεί δικαστική εξουσία. Επίσης, κάθε άτομο που

συνελήφθη ή κρατήθηκε παράνομα έχει δικαίωμα αποζημίωσης. Αναμφίβολα, η προσωπική ελευθερία αποτελεί μαζί με την ανθρώπινη ζωή το κυριότερο προσωποπαγές έννομο αγαθό. Στην ουσία, προσωπική ελευθερία σημαίνει το δικαίωμα του ανθρώπου να κινείται αυτεξούσια στον περιβάλλοντα εξωτερικό χώρο, να αυτοπροσδιορίζεται και να διαθέτει τον εαυτό του όπως αυτό θέλει. Το έννομο αγαθό της προσωπικής ελευθερίας διακρίνεται σε ενεργητική και σε παθητική ελευθερία. Η ενεργητική ελευθερία έχει τις εξής τρεις διαστάσεις: α) την ελεύθερη κίνηση του ανθρώπου στον κοινωνικό χώρο και την ελεύθερη παραμονή του οπουδήποτε, β) τη δυνατότητα του ανθρώπου να ενεργεί ή να παραλείπει κατά βούληση, γ) την αυτοδιάθεση και τον αυτοπροσδιορισμό του ανθρώπου, δηλαδή τη δυνατότητα να διαθέτει και να προσδιορίζει ελεύθερα ο ίδιος τον εαυτό του και συγκεκριμένα τις δυνάμεις του, τα αγαθά του, το σώμα του, τον χρόνο του, την εξωτερική του εμφάνιση και τον «τύπο» του. Τρεις διαστάσεις έχει επίσης και η λεγόμενη παθητική ελευθερία: α) τη δυνατότητα του ανθρώπου να αναγνωρίζεται ως ελεύθερος (δηλαδή όχι ως σκλάβος) και να προστατεύεται ο ίδιος και τα αγαθά του από την Πολιτεία, β) τη δυνατότητα του ανθρώπου να αναγνωρίζεται ως ελεύθερος μέσα στον κοινωνικό χώρο από τους άλλους, γ) τη δυνατότητα κάθε ανθρώπου να αναγνωρίζεται ως ελεύθερος σε έναν συγκεκριμένο χώρο, δηλαδή να κατέχει και να χρησιμοποιεί όπως θέλει τον χώρο αυτό, στον οποίο να διαμένει ο ίδιος με την οικογένειά του και να φυλάσσει τα αγαθά του, έτσι ώστε να αισθάνεται εκεί μέσα ασφαλής και ανενόχλητος ως άτομο σε μια απόλυτα ιδιωτική του σφαίρα. Το αγαθό της προσωπικής ελευθερίας έχει πολλές εκφάνσεις, όπως η ελευθερία κίνησης και εγκατάστασης, η ελευθερία της εργασίας, το ατομικό δικαίωμα σύναψης γάμου και ίδρυσης οικογένειας, η γενετήσια ελευθερία ή σεξουαλική αυτοδιάθεση, το άσυλο της κατοικίας, το δικαίωμα για πληροφοριακή αυτοδιάθεση. Χρήσιμη είναι εδώ η διάταξη του αρ. 11 του ΔΣΑΠΔ, σύμφωνα με την οποία κανείς δεν φυλακίζεται με μόνη αιτία την αδυναμία του για εκπλήρωση κάποιας συμβατικής υποχρέωσης. Με βάση τη διάταξη αυτή έχει γίνει δεκτό ότι καταργήθηκε η διάταξη του αρ. 1047 του Κώδικα της Πολιτικής Δικονομίας, η οποία όριζε την προσωπική κράτηση εμπόρου για εμπορική αιτία.

Η προσωπική ελευθερία ως υπέρτατο έννομο αγαθό προστατεύεται βέβαια και αυτοτελώς από την εσωτερική έννομη τάξη, όπως ορίζουν τα άρθρα 3 και 5 του Συντάγματος.

Στο αρ. 8 του ΔΣΑΠΔ-όπως και στο αρ. 4 της ΕΣΔΑ- απαγορεύεται ρητώς η δουλεία και το δουλεμπόριο και ορίζεται ότι κανείς δεν πιέζεται να εκτελέσει αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία. Βέβαια στον όρο «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» δεν περιλαμβάνονται: α) η ποινή των καταναγκαστικών έργων που συνοδεύει ποινή φυλάκισης, β) η

στρατιωτική θητεία ή οποιαδήποτε εναλλακτική υπηρεσία για τους αντιρρησίες συνείδησης,γ) οποιαδήποτε εργασία που απαιτείται σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και δ) οποιαδήποτε εργασία που συμπεριλαμβάνεται στις υποχρεώσεις του πολίτη.

Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (fair trial) κατοχυρώνεται στο αρ.14 του ΔΣΑΠΔ. Στο άρθρο αυτό προστατεύεται η αξίωση του διαδίκου και του κατηγορουμένου για μια ευπρεπή και δικαιοκρατική ποινική διαδικασία, η οποία αποτελεί αρχή του δικαίου. Η αρχή αυτή απορρέει από το αρ.6 της ΕΣΔΑ αλλά και από το Σύνταγμα, στο οποίο προστατεύονται τα ατομικά δικαιώματα και καθιερώνεται η αρχή του κράτους δικαίου. Η αρχή της δίκαιης δίκης διακρίνεται σε επιμέρους αρχές: α) η αρχή του αμερόληπτου και ανεξάρτητου δικαστηρίου, β) η αρχή του της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης, του βουλεύματος, των προτάσεων του εισαγγελέα ή των διατάξεων του ανακριτή (βλ. το αρ.139 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας), γ) το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, δ) η αρχή των αποδεικτικών απαγορεύσεων, σύμφωνα με την οποία η αναζήτηση της αλήθειας, η οποία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ποινικής διαδικασίας, δεν πρέπει να αναζητηθεί «αντί παντός τιμήματος», δηλαδή ακόμα και με την καταπάτηση των εκ του Συντάγματος ή διεθνώς κατοχυρωμένων θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκτός εάν το συμφέρον της ανακάλυψης της αλήθειας υπερτερεί έναντι του δικαιώματος το οποίο παραβιάζεται. Σε κάθε άλλη περίπτωση ισχύει η αποδεικτική απαγόρευση, ιδίως σε περιπτώσεις προσβολής της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Χρήσιμη σ' αυτό το σημείο είναι η ανάλυση της αρχής της αναλογικότητας, η οποία ισχύει και για τα προστατευόμενα από Διεθνείς Συμβάσεις δικαιώματα. Τα ατομικά δικαιώματα και οι ατομικές ελευθερίες, που αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και από Διεθνείς Συμβάσεις σε πολίτες και αλλοδαπούς αποτελούν κατ' ουσίαν τους μηχανισμούς με τους οποίους περιορίζεται η κρατική εξουσία απέναντι στα άτομα. Η αρχή της αναλογικότητας σχετίζεται με τις επεμβάσεις και τους περιορισμούς που ενεργούν τα κρατικά όργανα έναντι των ατομικών δικαιωμάτων όταν πρόκειται να εξυπηρετηθεί ένα αντίθετο συμφέρον, το οποίο κρίνεται εν προκειμένω υπέρτερο.

Στο αρ.15 παρ.1 του ΔΣΑΠΔ ορίζεται η απαγόρευση της αναδρομικής ισχύος των ποινικών νόμων, η γνωστή στο ελληνικό ποινικό δίκαιο ως αρχή της νομιμότητας (nullum crimen nulla poena sine lege). Η αρχή αυτή απαγορεύει την εφαρμογή ποινικού νόμου που θεμελιώνει ή επαυξάνει το αξιόποινο και έχει ως σκοπό της την τυχόν αυθαίρετη και καταπιεστική χρήση της ποινικής εξουσίας του κράτους χωρίς την ισχύ της αρχής αυτής. Θα ήταν πολύ εύκολη η εξόντωση πολιτικών αντιπάλων ή γενικότερα «μη αρεστών» στην κρατική εξουσία πολιτών. Εντούτοις επιτρέπεται και

μάλιστα επιβάλλεται η αναδρομική εφαρμογή ποινικού νόμου που καταργεί ή μειώνει το αξιόποινο.

Η αρχή της ισότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων θεμελιώνεται στο άρθρο 26 του ΔΣΑΠΔ, σύμφωνα με το οποίο «όλα τα πρόσωπα είναι ίσα ενώπιον του νόμου και έχουν δικαίωμα, χωρίς καμία διάκριση, σε ίση προστασία του νόμου». Σιωπηρά κατοχυρώνεται εδώ η αρχή αυτή και για τους αλλοδαπούς. Ισότητα σημαίνει στην ουσία ίση και όμοια μεταχείριση ουσιαστών παρόμοιων καταστάσεων και διαφορετική μεταχείριση ουσιαστών ανόμοιων καταστάσεων. Σε περιπτώσεις δυσμενών διακρίσεων θα πρέπει το δικαστήριο να ενεργήσει επεκτατική εφαρμογή της θετικής ρύθμισης του νόμου υπέρ εκείνου που αδικήθηκε.

Σύμφωνα με το άρθρο 16 του ΔΣΑΠΔ για κάθε πρόσωπο υπάρχει το αναφαίρετο δικαίωμα να του αναγνωρίζεται η νομική του προσωπικότητα. Ως προσωπικότητα νοείται το σύνολο των ιδιοτήτων, ικανοτήτων και καταστάσεων, που αφενός προκύπτουν από την υπόσταση του ανθρώπου ως ελλόγου και συνειδητού όντος και αφετέρου εξαστομικεύουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο. Ως εκδηλώσεις της ανθρώπινης προσωπικότητας μπορούν να εκληφθούν: το δικαίωμα αυτοδιάθεσης, η κοινωνική υπόληψη και η τιμή, η σεξουαλική ελευθερία, η ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και ενημέρωση. Έκφραση της προσωπικής ελευθερίας θεωρείται και η ιδιωτική ζωή, η οποία έχει δύο διαστάσεις: την χωρική και την ουσιαστική διάσταση. Η χωρική διάσταση αφορά βασικά την κατοικία, τον χώρο δηλαδή που δίνει στο άτομο τη δυνατότητα να γαληνεύει και να αισθάνεται απαλλαγμένος από τυχόν προβλήματα της ζωής του. Η ουσιαστική διάσταση της ιδιωτικής ζωής είναι όλες οι δραστηριότητες και οι κινήσεις τις οποίες το άτομο επιθυμεί να κρατήσει μυστικές από το κοινωνικό σύνολο, όπως οι ενδοοικογενειακές καταστάσεις, η συναισθηματική ζωή, οι παντός είδους πεποιθήσεις. Στην ουσία η ιδιωτική ζωή έχει τρεις βαθμίδες: α) την απόλυτα απαραβίαστη βαθμίδα, β) τη σχετικά προστατευόμενη βαθμίδα και γ) τη βαθμίδα που έχει χάσει τον ιδιωτικό της χαρακτήρα, επειδή δεν αφορά ανάπτυξη της προσωπικότητας αλλά κατάπτωση της, όπως συμβαίνει λ.χ. στις εγκληματικές ενέργειες.

Η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, η ελευθερία του τύπου καθώς και η ελευθερία γνώμης και έκφρασης* κατοχυρώνονται στο άρθρο 18 του ΔΣΑΠΔ. Η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας αφορά τη δυνατότητα των ατόμων να υιοθετούν τη θρησκεία ή τις ιδέες που αυτά επιλέγουν, καθώς και την ελευθερία να εκδηλώνουν τις πεποιθήσεις τους μέσω διαφόρων διαδικασιών. Στην ουσία η θρησκευτική ελευθερία περιλαμβάνει δηλαδή την ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης καθώς και την ελευθερία λατρείας. Η κατοχύρωση της ελευθερίας του τύπου έχει ως σκοπό την ελεύθερη και πλουραλιστική διαμόρφωση της κοινής

*βλ. για παράδειγμα την υπόθεση Wingrove κατά Ηνωμένου Βασιλείου, όπου το Δικαστήριο αρνείται ότι η βιντεοταινία είναι έργο τέχνης και της προσδίδει χαρακτηριστικά πορνογραφικής ταινίας. Η κρίση του θεωρείται υπερβολική, γιατί οι ίδιες οι βρετανικές αρχές-αρμοδιότερες κατά το ίδιο το Δικαστήριο να εκτιμήσουν την ταινία- την χαρακτηρίζουν «ερωτική» ή «ελαφρά πορνογραφική».

γνώμης. Ως κατοχυρωμένη ελευθερία του τύπου θεωρείται τόσο η ελευθερία προς τα έξω όσο και η ελευθερία προς τα έσω, δηλαδή η διαφύλαξη της σχέσης εμπιστοσύνης που υπάρχει μεταξύ πληροφοριοδότη και δημοσιογράφου. Επειδή με άλλα λόγια η αποτελεσματική και πλήρης λειτουργία του τύπου στηρίζεται και σε άτομα που δίνουν πληροφορίες σχετικές με ζητήματα που αφορούν το κοινωνικό σύνολο, δηλαδή σε πληροφοριοδότες, αναγκαίο όρο της «εξωτερικής ελευθερίας» του τύπου η προστασία της σχέσης εχεμύθειας μεταξύ του δημοσιογράφου και του ατόμου που του έδωσε τις πληροφορίες. Η ελευθερία έκφρασης, τέλος, συνίσταται στην ελευθερία αναζήτησης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών κάθε είδους που θα πρέπει να έχουν τα άτομα. Εδώ ανήκει βασικά η ελευθερία πολιτικής σκέψης και πολιτικών φρονημάτων, ενώ, σύμφωνα με πολλούς, από την ελευθερία έκφρασης απορρέει η ελευθερία του τύπου και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Επόμενο δικαίωμα που προστατεύεται από το ΔΣΑΠΔ είναι το δικαίωμα ειρηνικής συνάθροισης και διαδήλωσης, με άλλα λόγια το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 21. Το δικαίωμα αυτό θεμελιώνεται και με βάση το άρθρο 11 της ΕΣΔΑ, ενώ αναγνωρίζεται και στους αλλοδαπούς. Κατά το ΕΔΔΑ «η πραγματική ελευθερία ειρηνικής διαδήλωσης δεν μπορεί να περιορισθεί σε απλή υποχρέωση αποχής του Κράτους, καθόσον μια αρνητική αντίληψη της ελευθερίας θα ήταν ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό του άρθρου 11 της ΕΣΔΑ, το οποίο ορισμένες φορές απαιτεί και τη λήψη θετικών μέτρων, ακόμη και στον χώρο των ιδιωτικών σχέσεων. Επομένως, το κράτος πρέπει να λαμβάνει όλα τα δυνατά μέσα για να καθίσταται δυνατή μια ειρηνική διαδήλωση, και όχι να την απαγορεύει μόλις γίνεται αντιληπτή μια αντιδιαδήλωση. Στο άρθρο 22 του ΔΣΑΠΔ κατοχυρώνεται τέλος η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι ή αλλιώς το δικαίωμα συνένωσης. Στο δικαίωμα αυτό συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα σύστασης συνδικαλιστικών οργανώσεων και συμμετοχής του ατόμου σε αυτές για την προστασία των συμφερόντων του. Και το δικαίωμα αυτό θεμελιώνεται στο άρθρο 11 της ΕΣΔΑ και αναγνωρίζεται και στους αλλοδαπούς, όπως και η ελευθερία του συνέρχεσθαι. Ενδιαφέρον σχετικά με τη θεμελίωση της αρχής αυτής παρουσιάζει η Απόφαση του ΕΔΔΑ στην απόφαση Ενιαίο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας κατά Τουρκίας (απόφαση της 30.01.1998). Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ: α) Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι καλύπτει όχι μόνο την ελευθερία λειτουργίας των ήδη υπαρχόντων σωματείων αλλά και την

ελευθερία ιδρύσεως νέων (ομοίως και στην απόφαση Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδος, απόφαση ΕΔΔΑ της 10.07.1998), και τα πολιτικά κόμματα είναι σωματεία κατά την έννοια του άρ.11 της ΕΣΔΑ, υπαγόμενα επομένως στην προστασία του, γ) είναι αδιάφορο από τη σκοπιά της εφαρμογής του άρ.11 της ΕΣΔΑ επί των πολιτικών κομμάτων, το αν το Σύνταγμα ενός κράτους εντάσσει τα κόμματα όχι στον χώρο των ατομικών δικαιωμάτων αλλά στον χώρο οργάνωσης της κρατικής εξουσίας. Στη συγκεκριμένη υπόθεση το ΕΔΔΑ αποφάσισε ότι τίποτα δεν αποδείκνυε ότι ήταν αναγκαίο να απαγορευθεί η λειτουργία ενός κόμματος, με την αιτιολογία ότι το πρόγραμμα του συγκεκριμένου κόμματος είχε ως σκοπό τη διάσπαση της εθνικής ενότητας με την αναγνώριση των Κούρδων ως μειονότητας.

Το δεύτερο Σύμφωνο που ψήφισε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη στις 16.12.1996 είναι το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΔΣΟΙΚΠΔ), το οποίο κύρωσε η Ελλάδα με τον ν.1532/1985. Το κύριο χαρακτηριστικό του ΔΣΟΙΚΠΔ είναι ότι περιλαμβάνει διατάξεις χαλαρού περιεχομένου. Καλύπτεται πάντως μεγάλη ποικιλία δικαιωμάτων, όπως λ.χ. το Δικαίωμα στην Εργασία (άρ.6), το Δικαίωμα στην Κοινωνική Ασφάλιση (άρ.9), η προστασία της Οικογένειας και κυρίως η μέριμνα για μητέρες και παιδιά (άρ.100, όπως και το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση (άρ.13-14). Όλες αυτές οι διατάξεις πρέπει να διαβάζονται σε συνδυασμό με τις Διεθνείς Συμβάσεις της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας (ΔΟΕ), της Διεθνούς Οργανώσεως Υγείας (ΔΥΟ), της Διεθνούς Οργανώσεως Τροφών και Γεωργίας και της UNESCO, ενώ ανάλογες είναι και οι ρυθμίσεις του Κοινωνικού Χάρτη της Ευρώπης.

4. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο-Το Δικαίωμα στην Ανθρωπιστική Επέμβαση

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και στηρίζεται στις Συμβάσεις της Χάγης για το δίκαιο του Πολέμου, που υιοθετήθηκαν στις δύο Διασκέψεις Ειρήνης του 1899 και του 1907, στις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και στα δύο πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977. Το δίκαιο αυτό αποβλέπει στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των εκτός μάχης εμπολέμων και στην προστασία των άμαχων πληθυσμών. Οι τρεις από τις τέσσερις συμβάσεις της Γενεύης αφορούν τους ασθενείς και τους τραυματίες των ενόπλων δυνάμεων, τους ναυαγούς και τους αιχμαλώτους πολέμου. Η τέταρτη σύμβαση, πρωτοπορώντας, προστατεύει άμαχους πολίτες σε εχθρικό έδαφος αλλά και σε κατεχόμενα εδάφη και περιέχει ουσιώδεις αρχές σεβασμού του ανθρώπου και της αξιοπρέπειάς του. Το

Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977 αφορά τις ένοπλες συρράξεις και επεκτείνει την προστασία του δικαίου και στους αμάχους, στις κατοικημένες περιοχές, στο περιβάλλον, στα πολιτιστικά αγαθά και στις επικίνδυνες εγκαταστάσεις. Το Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο προστατεύει επιπλέον πολίτες που βρίσκονται στα χέρια του εχθρού, στους αιχμάλωτους πολέμου και σε οργανωμένους σε ομάδες μαχητές, όπως είναι οι μαχόμενοι κατά της αποικιοκρατίας, του ρατσισμού και της ξένης κατοχής. Οι μαχητές αυτοί ασκούν δηλαδή το δικαίωμα αυτοδιάθεσής τους. Το Πρωτόκολλο αυτό πρωτοπορεί επίσης, καθώς προστατεύει τον άμαχο πληθυσμό από τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς, οι οποίοι επιτρέπονται μόνο κατά στρατιωτικών εγκαταστάσεων, ενώ ιδιαιτέρως προστατεύονται οι πρόσφυγες. Το Δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977 αφορά τις εσωτερικές συρράξεις που έχουν τον χαρακτήρα εμφυλίου πολέμου και δεν είναι στάσεις.

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο ονομάζεται και δίκαιο του πολέμου ή δίκαιο των ενόπλων συρράξεων και έχει ως στόχο του αφενός να προστατεύσει κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύρραξης τα άτομα που δεν λαμβάνουν πλέον μέρος ή δεν έλαβαν ποτέ μέρος σε εχθροπραξίες, και αφετέρου να περιορίσει τα μέσα και τις μεθόδους που θα είναι δυνατόν να επιλεγούν από τα συμμετέχοντα στην ένοπλη σύρραξη μέρη. Πρόκειται δηλαδή για το δίκαιο κατά τον πόλεμο, το οποίο στοχεύει στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων των ενόπλων συρράξεων και ρυθμίζει ζητήματα ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος, τα οποία αναδύονται, αφού η ένοπλη βία έχει ήδη ασκηθεί, χωρίς να αναφέρεται στους λόγους χρήσης της βίας ή στην νομιμότητα της άσκησής της.

Οι θεμελιώδεις αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου είναι οι εξής:

1) η ισορροπία ανάμεσα στις αρχές της ανθρωπότητας και στις επιταγές της δημόσιας συνείδησης και στις στρατιωτικές ανάγκες, 2) η αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 57 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Γενεύης του 1977), 3) η διάκριση μαχητών και άμαχων και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, 4) η διάκριση στρατιωτικών και αστικών στόχων, 5) ο περιορισμός των επιλογών στα μέσα καθώς και στις μεθόδους πολέμου και 6) η απαγόρευση χρήσης όπλων που προκαλούν περιττά και μη απαραίτητο πόνο.

Μείζον ζήτημα αποτελεί το ποιοι μπορούν να θεωρηθούν σύμφωνα με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο μέρη μιας ένοπλης σύρραξης. Σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία, μέρη που λαμβάνουν μέρος σε μια ένοπλη σύρραξη μπορούν να είναι κράτη ή άλλες πολιτειακές οντότητες, που θεωρούνται όμως υποκείμενα του διεθνούς δικαίου. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 1 παράγραφος 4 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977 τα εθνικά απελευθερωτικά μέτωπα ή κινήματα που μάχονται κατά ξένης δύναμης κατοχής αποικιακού ή ρατσιστικού καθεστώτος αναγορεύονται τυπικά σε μέρη σύρραξης. Η κατάσταση φαίνεται να μεταβάλλεται τα

τελευταία χρόνια, αφού πλέον παρατηρείται συμμετοχή και διεθνών οργανισμών-μέσω των κρατών-μελών τους,σε ένοπλες συρράξεις.Και σ' αυτήν την περίπτωση υφίσταται υποχρέωση σεβασμού και τήρησης των κανόνων του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου για τους διεθνείς οργανισμούς.

Σύμφωνα με το άρθρο

1, που είναι κοινό και στις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949,για τις οποίες υπάρχουν 189 επικυρώσεις,τα κράτη- μέλη έχουν υποχρέωση να σέβονται τις Συμβάσεις αλλά και να διασφαλίζουν τον σεβασμό τους από άλλα κράτη.Θα πρέπει δηλαδή να λαμβάνονται μέτρα που θα στοχεύουν στην εφαρμογή των αρχών του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου.Τα μέτρα αυτά διακρίνονται σε προληπτικά,εποπτείας,ελέγχου και κατασταλτικά.Τα προληπτικά μέτρα περιλαμβάνουν: τη διάδοση της γνώσης του ανθρωπιστικού δικαίου,την εκπαίδευση κατάλληλου προσωπικού για την εφαρμογή του ανθρωπιστικού δικαίου σε εθνικό επίπεδο,τον διορισμό νομικών συμβούλων στις ένοπλες δυνάμεις και τη θέσπιση νομοθετικών διατάξεων για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις διατάξεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου σε εθνικό επίπεδο.Οι μηχανισμοί εποπτείας και ελέγχου περιλαμβάνουν: τη δράση των Προστάτιδων Δυνάμεων και κυρίως της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ).Προστάτιδα δύναμη καλείται ένα κράτος που εξουσιοδοτείται από κράτος-μέρος σε σύρραξη να διαφυλάσσει τα συμφέροντα του καθώς και τα συμφέροντα των υπηκόων του κατά τη διάρκεια μιας σύρραξης σε σχέση με το αντίπαλο κράτος.Εάν αποτύχει κάτι τέτοιο,η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού αναλαμβάνει το ρόλο της Προστάτιδος Δυνάμεως,καθώς η ΔΕΕΣ θεωρείται ο θεματοφύλακας του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.Οι δραστηριότητες της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων: α) την επίσκεψη σε αιχμαλώτους πολέμου και κρατούμενους ασφαλείας ή πολιτικούς κρατούμενους, β) την επανασύνδεση οικογενειών που χωρίστηκαν λόγω ένοπλων ταραχών, γ) τη δράση του ουδέτερου μεσολαβητή ανάμεσα στα εμπλεκόμενα σε σύρραξη μέρη, δ) τη διασφάλιση ότι οι πολίτες τυγχάνουν της προβλεπόμενης προστασίας με την εποπτεία και την παρακολούθηση τυχόν παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, ε) την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας,που μπορεί να είναι ιατρικής φύσεως και να αφορά την παροχή ιατρικού προσωπικού ή ιατροφαρμακευτικού υλικού ή να αφορά την προμήθεια τροφίμων ή άλλων ειδών πρώτης ανάγκης για τον άμαχο πληθυσμό,στ) τη διάδοση και διδασκαλία του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στα μέρη που λαμβάνουν μέρος στην ένοπλη σύρραξη.Τέλος,τα κατασταλτικά μέτρα περιλαμβάνουν: τη υποχρέωση για τα συμβαλλόμενα κράτη στις Συμβάσεις της Γενεύης να καταστέλλουν σε εθνικά δικαστήρια τις σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου,να ρυθμίζουν την ποινική και πειθαρχική ευθύνη των ιεραρχικά ανώτερων και να

προβλέπουν το καθήκον των στρατιωτικών διοικητών, να τιμωρούν και να καταγγέλλουν παραβιάσεις του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου.

Η ιδέα ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχουν πριν και πέρα από τα κράτη και πρέπει να προστατεύονται με ποινικές κυρώσεις οδήγησε σε μια διαρκώς αυξανόμενη διεθνοποίηση του εθνικού δικαίου και στη δημιουργία ενός ποινικού δικαίου της διεθνούς κοινότητας για την προστασία των έννομων αγαθών έναντι ιδιαίτερα βαριών προσβολών. Η διαδικασία αυτή είχε ως αποτέλεσμα να υιοθετηθεί στη Ρώμη στις 17.07.98 από τη Διπλωματική Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, ενός μόνιμου και με οικουμενικής εμβέλειας δικαιοδοσία νέου οργάνου καταστολής των παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Το Καταστατικό αυτό κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον νόμο 3003/2002, ενώ τα διεθνή εγκλήματα που σχετίζονται με τις ένοπλες συρράξεις περιγράφονται στα άρθρα 5,8 του Καταστατικού και υπάγονται σε τέσσερις κατηγορίες: α) γενοκτονία, β) εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, γ) εγκλήματα πολέμου, δ) το έγκλημα της επίθεσης. Τα εγκλήματα αυτά σύμφωνα με το άρθρο 29 του Καταστατικού δεν υπόκεινται σε παραγραφή. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 11 παράγραφος 1 στη δικαιοδοσία του δικαστηρίου δεν εμπίπτουν εγκλήματα που τελέστηκαν πριν το δικαστήριο λειτουργήσει, αφήνοντας έτσι χωρίς κυρώσεις εγκλήματα που τέλεσαν λατινοαμερικανοί ή αφρικανοί δικτάτορες.

Το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο έχει ως αντικείμενο τις νομοθετικές υποστάσεις εγκλημάτων, που στοιχειοθετούνται και παράγονται κυρίως από τις προσβολές των ανθρώπινων δικαιωμάτων και τις παραβιάσεις των κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο προστατεύει δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα των μελών του λαού και των μειονοτήτων. Η προστασία αυτή θα ήταν αναποτελεσματική και χωρίς ουσία, αν η τυχόν παραβίαση των αρχών του δεν οδηγούσε σε ποινικές κυρώσεις και αν δε λειτουργούσε μια υπερκρατική διεθνής ποινική δικαιοσύνη, η οποία βέβαια θα είναι αμερόληπτη και δικαιοκρατική.

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έχει την έδρα του στη Χάγη της Ολλανδίας, η οποία θεωρείται «φιλοξενούσα χώρα». Το Δικαστήριο ασκεί τη δικαιοδοσία του ακόμα και: 1) αν η υπόθεση ερευνάται ή έχει ασκηθεί ποινική δίωξη από το αρμόδιο κράτος, εφόσον το κράτος είναι απρόθυμο ή βρίσκεται σε αληθινή αδυναμία να διεξαγάγει την έρευνα ή τη δίωξη, 2) αν το αρμόδιο κράτος αποφάσισε να μην ασκήσει ποινική δίωξη και η απόφαση αυτή οφείλεται σε απροθυμία ή αληθινή αδυναμία του κράτους να ασκήσει πράγματι ποινική δίωξη και 3) αν έχει εκδοθεί δικαστική απόφαση από εθνικό δικαστήριο, εφόσον διαπιστώνεται προσχηματικότητα

της διαδικασίας με σκοπό να αποφευχθεί η άσκηση της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Είναι φυσικό να προκαλεί απαισιοδοξία η αδυναμία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου να ενεργοποιηθεί, όταν ισχυρά κράτη διαπράττουν εγκλήματα πολέμου καθώς και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εις βάρος ασθενέστερων λαών, τη στιγμή που σύσσωμη η ανθρωπότητα εκδηλώνει κατά τρόπο κατηγορηματικό την εναντίωση της στα εγκλήματα αυτά.

Εδώ και αρκετά χρόνια απασχολεί τους διεθνολόγους το ζήτημα κατά πόσον υφίσταται δικαίωμα για τη διεθνή κοινότητα αλλά και για κάθε κράτος μονομερώς ή για περισσότερα κράτη μαζί να επεμβαίνουν στρατιωτικά σε περιπτώσεις όπως οι προαναφερθείσες, δηλαδή με απειλή ή χρήση ένοπλης βίας, με αποκλειστικό σκοπό τη διάσωση και την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων των πιο αδύνατων λαών από τα επιτιθέμενα ισχυρά κράτη. Είναι το λεγόμενο δικαίωμα στην ανθρωπιστική επέμβαση.

Σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που υπεγράφη στο Σαν Φρανσίσκο στις 26 Ιουνίου 1945, και συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρ.2 ο διεθνής οργανισμός (ο ΟΗΕ) και τα μέλη του θα ενεργούν κατά την επιδίωξη των σκοπών της ειρηνικής και φιλικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών και της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Εδώ διατυπώνεται μια βασικότατη αρχή, η οποία είναι δεσμευτική για όλα τα κράτη και καθιστά την απειλή ή χρήση βίας παράνομη κατά το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και συνεπώς ανεπίτρεπτη. Επομένως υπάρχει ρητή απαγόρευση από τον Χάρτη για κάθε ένοπλη επέμβαση στις εξωτερικές σχέσεις ή υποθέσεις άλλων κρατών.

Εξαίρεση από την απαγόρευση αυτή συνιστά η περίπτωση του αρ.39 του Χάρτη του Ο.Η.Ε., όταν υπάρχει «απειλή κατά της ειρήνης, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική πράξη», οπότε σύμφωνα με το αρ.42 του Χάρτη δικαιούται το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. να λαμβάνει μέτρα, ακόμα και να χρησιμοποιήσει βία, προκειμένου να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη.

Πρόβλημα δημιουργείται, όταν ένα ή και περισσότερα κράτη μαζί, συνήθως ισχυρά στρατιωτικά κράτη, αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν την ανθρωπιστική επέμβαση, παρακάμπτοντας όμως τη διαδικασία, ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Από την άλλη πλευρά βέβαια, τι πρέπει να γίνει όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας αδρανεύει ενώπιον περιπτώσεων που χρήζουν ανθρωπιστικής επέμβασης, λόγω του δικαιώματος αρνησικυρίας (veto) που μπορεί να προβάλλει ένα από τα 5 μόνιμα μέλη του (Η.Π.Α., Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία, Κίνα) σύμφωνα με το αρ.27 §3, όταν το κράτος αυτό πιστεύει ότι μια τέτοια είδους επέμβαση αντίκειται στα συμφέροντα του; Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες ένα από τα 5 κράτη προβάλλει veto για

λόγους συμπάθειας ή ακόμα και πολιτισμικής και ιδεολογικής συνάφειας. Σε τέτοιες περιπτώσεις, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι κάθε κράτος μονομερώς ή και περισσότερα κράτη μαζί έχουν το δικαίωμα στην ανθρωπιστική επέμβαση, στο πλαίσιο όμως του δικαιώματος άμυνας. Εδώ εντάσσονται και λαοί που δεν έχουν αποκτήσει ακόμα τη νομική προσωπικότητα του κράτους ή και μειονότητες που βρίσκονται εκτός συνόρων άλλου κράτους και υφίστανται διωγμούς από τους κατέχοντες την εξουσία. Είναι φανερό ότι ο Χάρτης του Ο.Η.Ε. θέλει να προστατεύσει τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το αν αυτοί εντάσσονται σε κράτος ή όχι.

Σημαντική, για την περίπτωση αδρανοποίησης του Συμβουλίου Ασφαλείας και της λήψης αποφάσεως για ανθρωπιστική επέμβαση από ένα ή περισσότερα κράτη κατά παράκαμψη της διαδικασίας, είναι η Διακήρυξη, στην οποία προέβη η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. στη Νέα Υόρκη στις 4/12/1986. Η απόφαση προσπερνά τις τυπικές διαδικασίες και στέκεται στην ουσία, θεσπίζοντας έτσι όχι μόνο το δικαίωμα στην ανθρωπιστική επέμβαση αλλά και μοναδική υποχρέωση των κρατών να επέμβουν όταν χρειάζεται.

Αυτό βέβαια, υπό την αυστηρή προϋπόθεση ότι ο σκοπός της ανθρωπιστικής επέμβασης θα είναι αγνός, ότι τα κράτη δηλαδή θα σκοπεύουν στη διάσωση των λαών, των ανθρώπων και των δικαιωμάτων τους, Η δυσκολία έγκειται στο να αναγνωρίσει κανείς εάν πίσω από αγνούς σκοπούς υποκρύπτονται μεγάλα οικονομικά συμφέροντα και εάν στην ουσία η διάσωση των ανθρώπων δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά μια πρόφαση. Ζωντανό παράδειγμα η στρατηγική των Η.Π.Α. πριν από 2 χρόνια, όταν οι αξιωματούχοι παρουσίαζαν τον επικείμενο πόλεμο κατά του Ιράκ ως μια ιδίομορφη ανθρωπιστική επέμβαση, η οποία έχει ως στόχο να απελευθερώσει τον ιρακινό λαό από το δικτάτορα Σαντάμ και να αποτρέψει την επέλευση κινδύνων για την ανθρωπότητα, καθώς ο ιρακινός ηγέτης έκρυβε πυρηνικά όπλα στη χώρα του, τα οποία βέβαια οι επιθεωρητές του Ο.Η.Ε. δεν βρήκαν ποτέ. Στην πραγματικότητα όμως, οι Η.Π.Α., θέλοντας να αποκτήσουν την πλήρη κυριαρχία επί των ιρακινών εδαφών και να πάρουν έτσι στα χέρια τους το πολύτιμο πετρέλαιο, καταπάτησαν κάθε αρχή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, αρχίζοντας έναν πόλεμο άνισο και με πολλές χιλιάδες θύματα από την πρώτη κιόλας μέρα, αγνοώντας ταυτόχρονα την παγκόσμια κατακραυγή και γράφοντας μία από τις πιο μελανές σελίδες της παγκόσμιας ιστορίας. Είναι βέβαια αυτονόητο να αναρωτιέται κανείς ποιος ο ρόλος του δικαίου και των φορέων του, και κυρίως, ποια είναι η πραγματική τους δύναμη σε τέτοιες περιπτώσεις. Για άλλη μια φορά πάντως, θριάμβευσε η στρατιωτική υπεροχή και τα παντός είδους οικονομικά συμφέροντα, υπερισχύοντας των οικουμενικών αξιών και της διεθνούς νομιμότητας.

5. Δικαιώματα Λαών και Μειονοτήτων

Σημαντικό κομμάτι του διεθνούς δικαίου αποτελούν τα δικαιώματα των λαών, όρος με τον οποίο νοούνται το δικαίωμα αυτοδιάθεσης και τα «δικαιώματα αλληλεγγύης» ή «δικαιώματα τρίτης γενιάς». Το δικαίωμα αυτοδιάθεσης-το οποίο είναι ταυτόχρονα ατομικό και συλλογικό δικαίωμα - κατοχυρώνεται στον Χάρτη του Ο.Η.Ε. Επιπλέον, προβλέπεται στα δύο Διεθνή Σύμφωνα του 1966 του Ο.Η.Ε., ότι οι λαοί μπορούν να διαθέτουν ελεύθερα τους φυσικούς πόρους τους (άρ.1 παρ.2), ενώ επιβάλλεται η υποχρέωση των κρατών μελών να διευκολύνουν την πραγματοποίηση και το σεβασμό του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών(άρ.1 παρ.3). Συνήθως το δικαίωμα αυτό πραγματώνεται είτε με δημοψήφισμα είτε με άλλους ειρηνικούς τρόπους εκδήλωσης της βούλησης των ενδιαφερόμενων λαών. Υποστηρίζεται δε ότι ο αγώνας για αυτοδιάθεση των λαών δε θα πρέπει να είναι και ανεξέλεγκτος, αλλά να ορίζεται από κάποιο πλαίσιο:

1. Ο αγώνας θα πρέπει να διεξάγεται από αναγνωρισμένα απελευθερωτικά κινήματα (π.χ. PLO, δηλαδή οργάνωση για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης).

2. Ο αγώνας αφορά μόνο λαούς που αγωνίζονται κατά της αποικιοκρατίας, κατά των ρατσιστικών καθεστώτων- καθεστώτων που θεσμοθετούν το γερμανικής προέλευσης απαρτχάιντ (Apartheid), δηλαδή τη διάκριση και το διαχωρισμό φυλών – και κατά της ξένης κατοχής.

3. Ο αγώνας θα πρέπει να διεξάγεται εντός του πλαισίου του διεθνούς δικαίου.

Ποιος όμως μπορεί να θεωρηθεί φορέας του δικαιώματος αυτοδιάθεσης; Σημαντικός είναι εδώ ο προσδιορισμός της έννοιας του «λαού»: Λαός είναι το σύνολο των ανθρώπων ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία, τη θρησκεία, και την εθνική, κοινωνική ή άλλη διαφορά, που είναι εγκατεστημένοι σε ορισμένη εδαφική περιοχή και συγκροτούν το έμψυχο στοιχείο ενός κράτους που υπάρχει ήδη ή βρίσκεται σε εξέλιξη και διαμόρφωση. Ταυτόσημη ή στενότερη με την έννοια του λαού είναι η έννοια του «έθνους», που σημαίνει το σύνολο ατόμων που συνδέονται μεταξύ τους με κοινή φυλετική καταγωγή, κοινή γλώσσα, κοινή θρησκεία, κοινή διαβίωση σε ορισμένη εδαφική περιοχή και κοινή εθνική συνείδηση, που έχει ως πηγή την ύπαρξη κοινού πολιτισμού, κοινής ιστορίας και κοινών επιδιώξεων. Φορείς λοιπόν του δικαιώματος αυτοδιάθεσης είναι μόνο τα σύνολα ατόμων με τα παραπάνω χαρακτηριστικά, δηλαδή οι λαοί και τα έθνη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει σε αυτό το σημείο η έννοια των εθνικοαπελευθερωτικών κινήσεων. Ένα τέτοιο κίνημα προϋποθέτει λαό – με την ως άνω έννοια-που ζει σε ορισμένη γεωγραφική περιοχή με αμφισβητούμενα όρια (συνήθως ελεγχόμενη πολιτικά, οικονομικά και

στρατιωτικά από την εξουσία άλλου κράτους) και επιδιώκει την απόκτηση σταθερών εδαφικών ορίων, την οργάνωση σε νομική προσωπικότητα, την άσκηση πρωτογενούς εξουσίας και την αναγνώριση της διεθνούς κοινότητας. Σημειωτέον, ότι σύμφωνα με τη θεωρία του συνταγματικού δικαίου, κράτος θεωρείται κάθε λαός που ζει σε ορισμένη χώρα ή επικράτεια και είναι οργανωμένος σε νομικό πρόσωπο, το οποίο ασκεί πρωτογενή εξουσία.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας πενήνταετίας η διεθνής κοινότητα έχει αναγνωρίσει οντότητες, οι οποίες, αν και δεν συγκεντρώνουν όλα τα στοιχεία του κράτους, εκφράζουν την μεταβατική φάση της ασκήσεως του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών και εκπροσωπούν λαούς που αγωνίζονται να αποτινάξουν την αποικιοκρατία ή την ξένη κατοχή ή τον ζυγό ορισμένου έθνους. Σημαντική προϋπόθεση για τη δημιουργία εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος είναι η αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα στους φορείς του απελευθερωτικού αγώνα λειτουργικών δικαιωμάτων που θα επιτρέψουν στο λαό την πορεία προς την ανεξαρτησία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων κινήματων είναι η PLO (Palestine Liberation Organization), η Τσετσενία κατά της Ρωσίας, οι Αλβανόφωνοι του Κοσσυφοπεδίου στη Σερβία, οι Βάσκοι στην Ισπανία, η οργάνωση των Κούρδων στην Τουρκία και το κίνημα των Ιρλανδών κατά της Μεγάλης Βρετανίας, που εκπροσωπείται από τον Ιρλανδικό Δημοκρατικό Στρατό. Η αποδοχή της PLO και άλλων απελευθερωτικών οργανώσεων ως παρατηρητών στον ΟΗΕ (για την PLO σχετική είναι η απόφαση 3237/1974 της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε.) και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς σημαίνει κυρίως προνόμια και ασυλίες στους εκπροσώπους του εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος και δικαίωμα συμμετοχής στη συζήτηση. Στα κινήματα αυτά (μέτωπα) λείπει το σταθερό εδαφικό έρεισμα αλλά υπάρχει σταθερή πολιτική εξουσία, η οποία οφείλει να σέβεται το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο.

Συχνά βέβαια τα όρια ανάμεσα σε ένα εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα και σε μια τρομοκρατική οργάνωση, η οποία συνήθως στρέφεται κατά των ανυπεράσπιστων ανθρώπων και αμάχων πολιτών, άλλοτε με ατομικό δολοφονικό χτύπημα, άλλοτε με απαγωγή ομήρων και άλλοτε με έκρηξη που προσβάλλει (με βλάβη ή διακινδύνευση) τα έννομα αγαθά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας αορίστου αριθμού προσώπων και απορρίπτεται φυσικά από τη διεθνή κοινότητα είναι ρευστά, όπως στην περίπτωση του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού στη Βόρεια Ιρλανδία και της ETA στην Ισπανία. Σ' αυτές τις περιπτώσεις το αν θα χαρακτηρίσει κανείς ένα τέτοιο κίνημα ως εθνικοαπελευθερωτικό ή ως τρομοκρατική οργάνωση εξαρτάται από τη σκοπιά και τον τρόπο ενατένισης των πραγμάτων. Συχνά βέβαια τα δυτικά και ανεπτυγμένα κράτη συνδύασαν τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα με τη διεθνή τρομοκρατία, αν και η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών μελών του ΟΗΕ ήταν και είναι υπέρ

της νομιμότητας της χρήσεως βίας για την αποτίναξη ξένου ζυγού και έχει εκφραστεί στο θέμα αυτό με σειρά ψηφισμάτων της Γενικής Συνέλευσης. Τα δικαιώματα αλληλεγγύης είναι μια άλλη κατηγορία δικαιωμάτων που αφορά τους λαούς, η σύλληψη των οποίων έχει τις ρίζες της στη δεκαετία 1960 – 1970, την περίοδο δηλαδή της αποαποικιοποίησης. Οι πρώην αποικιοκρατημένοι λαοί, έχοντας πλέον εξασφαλίσει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης άρχισαν να διεκδικούν την ουσιαστική κατοχύρωση του δικαιώματος στην ανάπτυξη. Με τον όρο «ανάπτυξη» εννοούμε, μεταξύ άλλων, την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων μιας χώρας για λογαριασμό του λαού της, την αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, την αύξηση του ΔΕΠ, τη μείωση του δημόσιου χρέους, τη βαθμιαία εξάλειψη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την ισοσκέλιση του προϋπολογισμού του κράτους, την αύξηση του ετησίου κατά κεφαλήν εισοδήματος, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, την ανάπτυξη της παιδείας, τη μείωση της ανεργίας και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών του κράτους πρόνοιας όσον αφορά ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες, όπως ηλικιωμένοι, άποροι και παιδιά. Συναφής με την έννοια της ανάπτυξης είναι η έννοια της παγκοσμιοποίησης υπό την εξής σκοπιά : τα ανεπτυγμένα κράτη θα πρέπει να επενδύουν συνεχώς στην εσωτερική οικονομία των αναπτυσσόμενων και υπανάπτυκτων κρατών, βοηθώντας τα έτσι να ορθοποδήσουν. Υπό αυτή την έννοια η παγκοσμιοποίηση προάγει την ελευθερία των διεθνών συναλλαγών και του διεθνούς εμπορίου και την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, εμπορευμάτων και υπηρεσιών· συμβάλλει επίσης στην πραγμάτωση και διεύρυνση ατομικών δικαιωμάτων. Γίνεται λόγος επομένως για μια «ηθική υποχρέωση» των δυνατών κρατών να βοηθήσουν τα πιο αδύναμα κράτη.

Όπως γίνεται αντιληπτό τα δικαιώματα των λαών ομοιάζουν με τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών ενός κράτους, οι οποίοι αναμένουν κοινωνικές παροχές από την εκάστοτε εξουσία χωρίς να δύνανται όμως να προβάλλουν αξιώσεις για καταβολή των αντίστοιχων παροχών. Έτσι και οι λαοί, συνήθως οι οικονομικά αναπτυσσόμενοι και διεκδικούντες την ουσιαστική αυτοδιάθεσή τους, αναμένουν από τα αναπτυγμένα, πλούσια και ισχυρά κράτη να επιδείξουν ευαισθησία και μεγαλοψυχία και να παράσχουν στα πλαίσια της διεθνούς αλληλεγγύης βοήθεια και υποστήριξη.

Σημαντική είναι σίγουρα στο σημείο αυτό η αναφορά στις γενικές αρχές προστασίας των μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο. Οι αρχές αυτές είναι η αρχή της μη διακρίσεως, η αρχή της ισότητας και η αρχή της θετικής προστασίας ή θετικής διακρίσεως. Η ισχύς των δύο πρώτων αρχών είναι καθολική καθώς δεν αφορούν μόνο την προστασία των μειονοτήτων αλλά

συνιστούν τη βάση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και του σεβασμού κάθε έννοιας δικαίου.

Η αρχή της μη διακρίσεως (non-discrimination) γίνεται αντιληπτή ως *conditio sine qua non* για την απόλαυση οποιοδήποτε ανθρώπινου δικαιώματος, χωρίς να συνδέεται αποκλειστικά ή κατ'ανάγκη με τις μειονότητες. Στον Χάρτη του ΟΗΕ αναφέρεται ως απαγόρευση διακρίσεων βάσει «φυλής, φύλου, θρησκείας ή γλώσσας». Στη συνέχεια, η Οικουμενική Διακήρυξη και πολλά άλλα κείμενα διεύρυναν την έννοια αυτή προκειμένου να αναφερθούν σε πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή κ.λ.π. Η αρχή της μη διακρίσεως τονίζεται σε όλα τα κείμενα ως βάση και απαραίτητος όρος της μειονοτικής προστασίας. Ιστορικά, η πλέον γνωστή και διαδεδομένη μορφή διακρίσεων είναι εκείνη των φυλετικών. Ίσως σε αυτό να συνετέλεσε αποφασιστικά η ακραία μορφή τους, εκείνη του *apartheid*. Για την καταπολέμησή τους αναπτύχθηκε σχετικά γρήγορα ένα *corpus* αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, προσπάθειες οι οποίες οδήγησαν το 1965 στην θέσπιση της «Διεθνούς Συμβάσεως για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων», το άρ. 1 της οποίας δίνει ορισμό για τις φυλετικές διακρίσεις. Ο ορισμός αυτός περιγράφει την λειτουργία των φυλετικών διακρίσεων ως διάκριση, αποκλεισμό, περιορισμό ή προτίμηση εις βάρος κάποιου ή κάποιων ατόμων. Οι έννοιες αυτές θα πρέπει βέβαια να γίνονται αντιληπτές όσο το δυνατόν ευρύτερα. Θα πρέπει, επίσης, να συντρέχουν απαραίτητα και δύο όροι: α) να λαμβάνουν χώρα βάσει φυλετικών κριτηρίων, και β) να έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την στέρηση ή την μη ισότιμη απόλαυση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε οποιονδήποτε τομέα του δημόσιου βίου. Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η αρχή της μη διακρίσεως, πέραν της επί ίσης βάσεως αναγνώρισεως κάποιων θεμελιωδών ελευθεριών σε όλους τους πολίτες μιας χώρας, επιτάσσει τον σεβασμό των μελών των μειονοτήτων: α) ως ανθρώπινων όντων, δηλαδή ως μελών μιας κοινωνίας με κάποια अपαράγραπτα δικαιώματα (λ.χ. σεβασμός της ζωής και της αξιοπρέπειας), β) ως πολιτών, οι οποίοι δικαιούνται να έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων πολιτών της ίδιας χώρας, γ) ως μελών μιας μειονότητας, πράγμα, το οποίο επιβάλλει επιπροσθέτως τον σεβασμό και την ελεύθερη εκδήλωση της ιδιαίτερης ταυτότητός τους (εθνοτικής, θρησκευτικής, γλωσσικής). Και στις τρεις περιπτώσεις, η αρχή αυτή λειτουργεί αποθετικά προκειμένου να κατοχυρώσει την άλλη όψη της, δηλαδή την ισότητα μεταξύ κάποιων ολιγάριθμων ή φύσει και θέσει μειονεκτούντων έναντι μιας πλειοψηφίας. Παρέχει την ελάχιστη δυνατή προστασία με τη θέσπιση νόμων και άλλων πράξεων, που απαγορεύουν την διενέργεια διακρίσεων. Όλα αυτά αποσκοπούν στην νομική και όχι μόνον εξουδετέρωση οποιασδήποτε προσπάθειας, η οποία αρνείται ή περιορίζει

το δικαίωμα κάποιου ή κάποιων στην ισότητα και την ισοπολιτεία. Δεν πρέπει, άλλωστε, να ξεχνούμε ότι τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των μειονοτήτων είναι εκείνα, που προκαλούν τις συνηθέστερες εκδηλώσεις φυλετικών προκαταλήψεων (racial prejudice) ή μη ανεκτικότητας (intolerance), αναπαράγοντας εν γένει έκρυθμες καταστάσεις μισαλλοδοξίας. Γύρω από αυτά αναφέρονται τα περισσότερα παραδείγματα αρνήσεως ή καταπατήσεως δικαιωμάτων, τα οποία, σε ακραίες περιπτώσεις, περιλαμβάνουν και το διεθνώς καταδικαστέο έγκλημα της γενοκτονίας.

Η δεύτερη αρχή είναι η αρχή της νομικής ισότητας (equality in law). Η Εγκυκλοπαίδεια των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων παραθέτει τον εξής ορισμό: 'Η ισότητα είναι μια γενική αρχή στοιχειώδους (elementary) δικαιοσύνης, εφαρμόσιμη σε όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και εφαρμοστέα σε κάθε άτομο χωρίς καμία διάκριση'. Όσον αφορά τις μειονότητες, η αρχή της ισότητας δεν νοείται μόνον ως ισότητα ενώπιον του νόμου και ως ίση προστασία από τον νόμο χωρίς διακρίσεις. Οι δύο αυτές εκδοχές της νοούνται καταρχήν ως νομική ισότης. Δηλαδή ως ισότητα έναντι του νόμου την οποία τα μέλη των μειονοτήτων πρέπει να απολαμβάνουν μαζί με τους άλλους πολίτες. Αυτού του είδους όμως, η ισότητα λογίζεται ανεπαρκής για τους σκοπούς της μειονοτικής προστασίας, καθόσον δεν λαμβάνει υπ' όψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Είναι, πάντως, το νομικό minimum, το οποίο ο νομοθέτης ενός ευνομούμενου κράτους καλείται να αποδώσει στα μέλη των μειονοτήτων ώστε να τα προστατεύσει στοιχειωδώς από οποιαδήποτε αυθαιρεσία. Διότι, μεταξύ άλλων, η αρχή της ισότητας αυτόν τον σκοπό έχει: να παράσχει τα εχέγγυα μίας κατά νόμον πραγματικής προστασίας, απαλλαγμένης από δογματισμούς και προκαταλήψεις, η οποία να προσφέρει σε όλους τους πολίτες, μειονοτικούς ή μη, ένα αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης στους τρόπους λειτουργίας των δικαιοπραγωγικών μηχανισμών του κράτους. Συμπερασματικά, η αρχή της ισότητας έναντι του νόμου νοείται κατ' αρχάς ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της αρχής της μη διακρίσεως και, εν συνεχεία, ως προαπαιτούμενο για την εγγύηση όλων των δικαιωμάτων και ελευθεριών, που κατοχυρώνονται στις διεθνείς συμβάσεις αλλά και στο δίκαιο των κρατών για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Χωρίς αυτήν, δεν είναι δυνατή η άσκηση ή η απόλαυση άλλων δικαιωμάτων.

Η τρίτη αρχή που αφορά την μειονοτική προστασία είναι η αρχή της θετικής προστασίας ή θετικής διάκρισης (equality in fact). Αν και φαινομενικά η αρχή αυτή φαίνεται να αντίκειται στις δύο προηγούμενες, αφού για την εφαρμογή της απαιτείται η διενέργεια ορισμένων διακρίσεων υπέρ των μειονοτικών ομάδων του πληθυσμού, στην πραγματικότητα δεν είναι έτσι. Με βάση την εσωτερική

νομοθεσία κάθε κράτους αλλά και τις διεθνείς συμβάσεις, μπορεί να ειπωθεί ότι μία διάκριση είναι δικαιολογημένη και μάλιστα επιβεβλημένη όταν: α) η διάκριση διέπεται από μία λογική και επιδιώκει έναν αντικειμενικό σκοπό. Η λογική έγκειται στον τρόπο διαγνώσεως μίας διαφοράς, η οποία προσδιορίζεται αντικειμενικά και λογίζεται ως *de facto* ανισότητα. Η διαφορά αυτή δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με την νομική ισότητα και εμποδίζει μάλιστα την ανάπτυξη συνθηκών ισότητας. Σκοπός είναι λοιπόν η εξάλειψη ή, έστω, η άμβλυνση αυτής της διαφοράς, η οποία υπάρχει και ισχύει ως αποτέλεσμα κοινωνικών συνθηκών ή της ίδιας της φύσης. Στο πλαίσιο αυτό, ο σκοπός αποκτά μία αντικειμενική βάση, τόσο ως προς τη φύση του όσο και ως προς την λειτουργία, την οποία καλείται να υπηρετήσει. β) Η διάκριση ανταποκρίνεται στο περί δικαίου αίσθημα*. Η διαφορά θα πρέπει να είναι καταδικαστέα και να αντίκειται στο περί δικαίου αίσθημα, ώστε να επιβάλλεται η θεραπεία της με την υιοθέτηση θετικών διακρίσεων. γ) Η διάκριση παύει να ισχύει όταν επιτύχει τον σκοπό της. Οι διακρίσεις μπορούν να είναι προσωρινές ή μόνιμες. Αυτό εξαρτάται αποκλειστικά και μόνον από τη φύση του επιδιωκόμενου σκοπού. Αν παρά την επίτευξή του οι διακρίσεις συνεχιστούν, τότε πλέον χάνουν το λόγο υπάρξεώς τους και μετατρέπονται σε καταδικαστέες διακρίσεις. δ) Η διάκριση πρέπει να παύσει να ισχύει όταν δεν έχει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Εάν μία διάκριση δεν ανταποκρίνεται στον σκοπό, για τον οποίο υιοθετήθηκε, και δεν έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, δηλαδή δεν αμβλύνει τη διαφορά και το αποτέλεσμά της δεν ανταποκρίνεται στο περί δικαίου αίσθημα, ή έχει δυσμενείς συνέπειες σε άλλους, τότε πρέπει να καταργηθεί. Διαφορετικά, δεν θα συνιστά παρά μία αρνητική διάκριση, η οποία απαγορεύεται βάσει της αρχής της μη διακρίσεως. ε) Υπάρχει αναλογία μεταξύ του σκοπού και των μέσων, τα οποία χρησιμοποιούνται για την επίτευξή του. Η έννοια της αναλογίας είναι μάλλον αριθμητική, ποσοστιαία και ποσοτική. Αφενός μεν καθιερώνει ανώτατα και κατώτατα όρια, αφετέρου δε επιβάλλει τη λογική χρήση και διάθεση πόρων για την επίτευξη του σκοπού. στ) Τα άτομα ή οι ομάδες ατόμων, τα οποία καλείται να υπηρετήσει η διάκριση, την επιθυμούν και την αποδέχονται. Δεν νοείται η διενέργεια διάκρισης ερήμην της θελήσεως εκείνων, τους οποίους καλείται να υπηρετήσει. Αν δεν απαιτείται η ρητή συναίνεσή τους, θα πρέπει να τεκμαίρεται τουλάχιστον η σιωπηρή. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε συναίνεση, θα πρέπει να παρέχεται το δικαίωμα επιλογής. Δηλαδή, να υπάρχει η δυνατότητα σε κάποιους να αρνηθούν τα ευεργετήματα μίας θετικής διακρίσεως.

*π.χ. το άρθρο 3 της Συμβάσεως για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (1979) επιβάλλει στα κράτη τη λήψη κατάλληλων μέτρων ώστε να διευκολυνθεί η ανάπτυξη και η πρόοδος των γυναικών.

Οι διακρίσεις, που διέπονται από τα ως άνω κριτήρια, είναι σύννομες, αποδεκτές και απολύτως αποδεκτές από το νόμο αλλά και από το περί δικαίου αίσθημα των απλών ανθρώπων. Τέτοιου είδους διακρίσεις δεν στοχεύουν στην απόδοση προνομίων σε κάποιους εις βάρος κάποιων άλλων, αλλά σέβονται ό, τι επιτάσσει ο σεβασμός της αρχής της μη διακρίσεως. Με την εφαρμογή της αρχής αυτής όσα ο νόμος προβλέπει de jure προσπαθεί να τα εφαρμόσει και de facto. Προσπαθεί δηλαδή ώστε η τυπική και αδέκαστη νομική ισότητα να ανταποκρίνεται στις καθημερινές ανάγκες και τις πραγματικές συνθήκες ζωής των πολιτών. Στόχος παραμένει πάντοτε η επίτευξη ουσιαστικής και πλήρους ισοπολιτείας για το σύνολο του πληθυσμού.

Η πολιτική του κράτους λοιπόν έναντι των μειονοτήτων μπορεί να προσλάβει τις εξής μορφές: α) ανοχή έναντι της θετικής προστασίας, β) ενθάρρυνση της θετικής προστασίας και γ) ενεργό συμμετοχή στην διατήρηση και ανάπτυξη των μειονοτικών χαρακτηριστικών.

Εκτός από τις βασικές αυτές αρχές της μειονοτικής προστασίας, υπάρχουν και κάποιες επικουρικές αρχές προστασίας, οι οποίες είναι κατ' ουσίαν ορισμένες βασικές αντιλήψεις που υποβοηθούν ή κατευθύνουν το έργο του διεθνούς ή εσωτερικού νομοθέτη ή και των κρατικών οργάνων, προκειμένου αυτό να ανταποκρίνεται στην ιδέα της δικαιοσύνης και να ασκείται bona fides. Οι αρχές αυτές, όπως η αρχή της μη βίαιης αφομοίωσης (non-forced assimilation), η αρχή της ένταξης (intergration) και η αρχή της ανεκτικότητας (tolerance), αναφέρονται στην ρητή ή σιωπηρή κοινωνική πολιτική του κράτους αλλά και στις ιδέες και προκαταλήψεις του συνόλου του πληθυσμού της χώρας, έναντι των μειονοτήτων, οι οποίες τον συναπαρτίζουν.

Συμπερασματικά μπορεί να λεχθεί ότι οι λόγοι της ειδικής μέριμνας και προστασίας για τις μειονότητες είναι οι εξής: α) η προαγωγή και η εμπάθυνση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, β) η διατήρηση της σταθερότητας και της διεθνούς ειρήνης, γ) η δημιουργία κλίματος ανεκτικότητας και διαλόγου ώστε η πολιτισμική διαφοροποίηση να είναι πηγή και παράγοντας εμπλουτισμού της κοινωνίας και όχι διαίρεσής της και δ) η προστασία των μειονοτήτων είναι ζήτημα διεθνούς ενδιαφέροντος καθώς και διεθνούς συνεργασίας.

6. Δικαιώματα Κρατουμένων και Απαγόρευση των Βασανιστηρίων

Σημαντική είναι η επιρροή του διεθνούς δικαίου όσον αφορά το ζήτημα των δικαιωμάτων των κρατουμένων (υποδίκων ή καταδίκων) και της απαγόρευσης βασανιστηρίων και κάθε απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και ποινής. Έτσι υπάρχουν οι «Στοιχειώδεις Κανόνες για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων» του ΟΗΕ του 1955-57, ο Σωφρονιστικός Κανόνας της Ευρώπης του 1987, τα άρθ. 7 και 10 του Διεθνούς Συμφώνου

του 1966,η Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1984 κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής,απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και φυσικά η ΕΣΔΑ και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα,των οποίων το περιεχόμενο προσδιορίζεται ερμηνευτικά από την πλούσια σήμερα νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.Το πνεύμα όλων αυτών των διεθνών κειμένων είναι ότι η σωφρονιστική μεταχείριση πρέπει να είναι ανθρώπινη,να σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του κρατουμένου,ο οποίος εξακολουθεί να έχει δικαιώματα,και να έχει ως σκοπό τη βελτίωση του χαρακτήρα του εγκληματία και την επανένταξή του στο κοινωνικό σύνολο.Το Κράτος θα πρέπει να εφαρμόζει τα δυνατά μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής,μέτρα δηλαδή που σκοπεύουν στην κοινωνική επανένταξη του εγκληματία,μέτρα εκφοβισμού του εγκληματία και του κοινωνικού συνόλου με την απειλή και την επιβολή της ποινής με σκοπό την ειδική και γενική πρόληψη των εγκλημάτων και μέτρα εξουδετέρωσης του εγκληματία,όπως η ισόβια κάθειρξη ή ο θάνατος,από το να τείνει στην αχρήστευση και εξόντωση του καταδικασθέντος.

Ο εγκλεισμός στις φυλακές (σωφρονιστικά καταστήματα) αυτών που καταδικάζονται από τα ποινικά δικαστήρια για τέλεση εγκλημάτων σε ποινές στερητικές της ελευθερίας δεν αποτελεί την «εκδίκηση» της Πολιτείας για το κακό που προξένησαν οι δράστες εγκλημάτων στα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας.Υπαγορεύεται όμως από λόγους κοινωνικής άμυνας.Εκτός από την επιτυγχανόμενη-κυρίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης που πληροφορούν τους πολίτες για την επιβολή της ποινής και τους δημιουργούν ηθικές αναστολές και ενδεχομένως φόβο-γενική πρόληψη των εγκλημάτων,σημαντική είναι η επιδιωκόμενη αναμόρφωση και βελτίωση της προσωπικότητας των κρατουμένων εγκληματιών,ώστε στο μέλλον αυτοί και μετά την αποφυλάκισή τους να είναι ακίνδυνοι για την κοινωνία,αφού θα έχει προηγηθεί στα πλαίσια του σωφρονιστικού συστήματος η προσπάθεια της Πολιτείας για επανακοινωνικοποίηση του εγκληματία και επαναπροσαρμογή του στις κοινωνικές αξίες με απώτερο στόχο την ομαλή επανένταξή του στο κοινωνικό σύνολο.Τα σωφρονιστικά καταστήματα δεν νοούνται κατά τη διεθνή και εσωτερική έννομη τάξη ως τόποι μαρτυρίου και δεν πρέπει φυσικά να λειτουργούν ως κάτεργα με σκληρές και απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης και καταναγκαστικές εργασίες και ως περιθωριακοί χώροι επίγειας κόλασης και βασανισμού ανθρώπινων υποστάσεων αλλά ως χώροι της κοινωνίας,μέσα στους οποίους επιτελείται έργο με σκοπό την ηθική διαπαιδαγώγηση και τη βελτίωση ανθρώπων.Σκοπός δηλαδή του σωφρονιστικού συστήματος δεν είναι η αχρήστευση,η εξουδετέρωση και η αποβολή από το κοινωνικό σύνολο των ανθρώπων που με κάποιον τρόπο προσέβαλαν τα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας,αλλά η κοινωνική τους επανένταξη.Ο κρατούμενος σε ένα υγιές,πολιτισμένο και

δικαιοκρατικό σωφρονιστικό σύστημα δεν αντιμετωπίζεται ως «κοινωνικό απόβλητο» αλλά ως πολίτης που έχει προσωπικότητα, ανθρώπινη αξιοπρέπεια και δικαιώματα, τα οποία θα πρέπει να γίνονται από όλους σεβαστά και ιδιαίτερα από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, χωρίς ωστόσο να δημιουργείται από τον σεβασμό των δικαιωμάτων κίνδυνος για την εύρυθμη λειτουργία του σωφρονιστικού καταστήματος και για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Σημαντικά επίσης στοιχεία σε ένα τέτοιο σωφρονιστικό σύστημα είναι η ύπαρξη μιας σύγχρονης υλικοτεχνικής υποδομής (λ.χ. άνετοι χώροι διαβίωσης) και η πρόσληψη του έχοντος τα ανάλογα προσόντα-όπως είναι ο ηθικός χαρακτήρας, η κοινωνική ευαισθησία και η επιστημονική κατάρτιση-σωφρονιστικού προσωπικού. Θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τους «Στοιχειώδεις Κανόνες για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων» του ΟΗΕ είναι: 1) Η αρχή της νομιμότητας κατά τη σωφρονιστική μεταχείριση, που σημαίνει, ότι η σωφρονιστική μεταχείριση δεν είναι αυθαίρετη αλλά διέπεται από κανόνες δικαίου, οι οποίοι περιέχονται στο Σύνταγμα, σε Διεθνείς Συμβάσεις και σε κοινούς νόμους, οι οποίοι τηρούνται και εφαρμόζονται. 2) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν οι κρατούμενοι. 3) Η αρχή της ηπιότητας της μεταχείρισης, ώστε να αποφεύγεται η κατάθλιψη του καταδίκου και να επιτυγχάνεται ο βελτιωτικός σκοπός της κράτησης. 4) Η αρχή της συχνής παρακολούθησης της σωματικής και ψυχικής υγείας των κρατουμένων από ιατρούς. 5) Η παραγωγική εργασία και η επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση και απασχόληση των κρατουμένων, ώστε κατά την αποφυλάκιση να έχουν οι κρατούμενοι και τη ροπή για εργασία αλλά και τα εφόδια για την απόκτηση των αναγκαίων για τη ζωή, για να μην αναγκάζονται να υποτροπιάζουν, επαναλαμβάνοντας την αξιόπονη συμπεριφορά, με σκοπό τον βιοπορισμό. 6) Η ηθική βελτίωση των κρατουμένων με την με την ανύψωση του ηθικού και πνευματικού τους επιπέδου με διαλέξεις, με ανάγνωση εφημερίδων, με ενημέρωση γενικότερα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και με αναγνώσεις βιβλίων με λογοτεχνικό, πολιτιστικό, ηθικοθρησκευτικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Ζήτημα αποτελεί φυσικά σε ποιο βαθμό όλες αυτές οι αρχές είναι εφαρμόσιμες και πόσο εύκολα μπορούν να μετατραπούν από θεωρία σε πράξη.

Στις 10.12.1984 στη Νέα Υόρκη υπό την αιγίδα του ΟΗΕ υπογράφηκε η Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, η οποία κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον ν.1782/1988. Επίσης διατάξεις για τα βασανιστήρια περιέχονται και στο άρ.3 της ΕΣΔΑ καθώς και στο άρ.7 του ΔΣΑΠΔ. Οι προστατευτικές αυτές διατάξεις καταλαμβάνουν όλα τα πρόσωπα, τα οποία ως κρατούμενοι υπό ευρεία έννοια-συλλαμβανόμενοι, τελούντες υπό κράτηση, φυλακισμένοι-υπόκεινται στην

εξουσία δημόσιων λειτουργών ή υπαλλήλων ή προσώπων που ενεργούν με επίσημη ιδιότητα ως κρατικά όργανα

(αστυνομικά,τελωνειακά,λιμενικά,στρατιωτικά,ανακριτικά γενικότερα,όργανα σωφρονιστικών καταστημάτων γενικότερα κ.λ.π.) ή προσώπων που ενεργούν με την παραίνεση ή ανοχή αυτών.Τα κράτη υποχρεούνται να λάβουν όλα τα επιτασσόμενα μέτρα,ώστε αφενός να καταστούν αξιόποινες οι πράξεις βασανιστηρίων και οι άλλες πράξεις απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας-έτσι θα εξασφαλίζεται η γενική πρόληψη τέτοιων εγκλημάτων με τον εκφοβισμό που θα εκπέμπει η απειλή ποινής από τον ποινικό νόμο και η επιβολή ποινής από τα ποινικά δικαστήρια- και αφετέρου να θεμελιωθεί η σχετική δικαιοδοσία τους για την εκδίκαση τέτοιων εγκλημάτων ή να διευκολυνθεί και να καταστεί δυνατή η εκδίκαση τέτοιων υποθέσεων σε άλλο κράτος με τη διαδικασία της έκδοσης και της δικαστικής συνδρομής,για να μη μένουν ατιμώρητα τέτοια εγκλήματα και να μην ενθαρρύνονται οι επίδοξοι βασανιστές.

Ως βασανιστήρια θεωρούνται οι πράξεις των ως άνω δημοσίων προσώπων ή των «ενεργούμενων» αυτών,με τις οποίες προκαλείται έντονη οδύνη.Τα κριτήρια που εφαρμόζει το Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι ο σκοπός του δράστη,η σοβαρότητα και βαρύτητα της κακομεταχείρισης,δηλαδή οι σοβαροί,σκληροί και έντονοι πόνοι,οι συνέπειες στη σωματική και ψυχική υγεία του θύματος και άλλες περιστάσεις,όπως η διάρκεια της κακομεταχείρισης,η πάροδος μεγάλου χρονικού διαστήματος μέχρι να δοθεί ιατρική βοήθεια στο θύμα κ.λ.π.Ως βασανιστήρια λ.χ. θεωρούνται η μέθοδος «φάλαγγα» (είναι το κτύπημα των πελμάτων με ξύλινο ή μεταλλικό ραβδί ή κοντάρι,που προκαλεί,χωρίς να αφήνει σημάδια,οξείς πόνους και οιδήματα στα πέλματα),το ηλεκτροσόκ,τα κτυπήματα με διάφορα εργαλεία σε πολλά σημεία του σώματος,ο ακρωτηριασμός,η απομόνωση και η στέρηση τροφής κ.λ.π.Ο σωματικός πόνος προξενεί συνήθως και ψυχολογικό πόνο,ενώ το αντίθετο δεν συμβαίνει.Ο ψυχικός πόνος και η ψυχική οδύνη σημαίνουν το ψυχικό μαρτύριο,μια κατάθλιψη,που συνδέεται με τη συνείδηση του προσώπου και επιφέρει μια αλλοίωση της προσωπικότητας και της βούλησης.Μεταξύ των ψυχολογικών βασανιστηρίων εξέχουσα θέση κατέχει η λεγόμενη «αισθητηριακή αποστέρηση»,δηλαδή η στέρηση με φαρμακευτικά μέσα ή μη των αισθήσεων,κυρίως της όρασης και της ακοής,που συνδυάζεται με απομόνωση και οδηγεί σε ψευδαισθήσεις,πανικό,παραληρητικές ιδέες και αποδιοργανωμένη σκέψη.Ως απάνθρωπη ή σκληρή μεταχείριση ή τιμωρία θα πρέπει να νοείται η κακομεταχείριση που δεν συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά των βασανιστηρίων και ειδικότερα εκείνη που προκαλεί με πρόθεση σωματική ή ψυχική οδύνη αλλά όχι σε ακραία ένταση και οξύτητα,όπως τα βασανιστήρια.

Αξίζει να μελετηθεί η διάταξη του άρ.15 της Σύμβασης,η οποία έμμεσα καθιερώνει αποδεικτική απαγόρευση,δηλαδή απαγόρευση αξιοποίησης του αποδεικτικού μέσου της κατάθεσης του μάρτυρα ή του κατηγορουμένου,η οποία χαρακτηρίζεται ως απολογία,ως λήψη θέσης δηλαδή επί της ενοχής ή της αθωότητας.Στην απολογία του ο κατηγορούμενος μπορεί να σιωπά,να αρνείται πλήρως την κατηγορία και την ενοχή του ή να ομολογεί,δηλαδή να παραδέχεται την ενοχή του.Κατάθεση μάρτυρα ή απολογία κατηγορουμένου,που αποσπάσθηκε μετά από βασανιστήρια,δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο προς απόδειξη της ενοχής κάποιου,ακόμη και αν πρόκειται για το βαρύτερο και απεχθέστερο έγκλημα,όπως θα ήταν η ανθρωποκτονία με πρόθεση,ο βιασμός,η εμπορία ναρκωτικών ή η συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση.

7.Η Σύμβαση 100-Διακρίσεις κατά Γυναικών

Η Σύμβαση 100 «περί ισότητας αμοιβής μεταξύ αρρένων και θηλέων δι'εργασίαν ίσης αξίας» υιοθετήθηκε από τη διάσκεψη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) στην 34η Σύνοδό της που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη το 1951 μαζί με τη Σύσταση αριθ.90,που έχει τον ίδιο τίτλο και συμπληρώνει τη σύμβαση ως προς τα μέτρα εφαρμογής.Η Σύμβαση 100 είναι ανάμεσα στις διεθνείς συμβάσεις εργασίας που έχουν συγκεντρώσει τις περισσότερες επικυρώσεις,ενώ θεωρείται μία από τις βασικότερες διεθνείς συνθήκες που κατοχυρώνουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.Αφότου υιοθετήθηκε,απέκτησε παγκόσμια ακτινοβολία και έχει εμπνεύσει τη διαμόρφωση,ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων διεθνών συνθηκών,που υιοθετήθηκαν στα πλαίσια και άλλων διεθνών οργανισμών,παγκοσμίου και περιφερειακού επιπέδου.

Οι ρυθμίσεις που περιέχει η Σύμβαση 100 είναι οι εξής:α)Κανόνας της ισότητας αμοιβών ανδρών και γυναικών.Η αμοιβή όλων των εργαζομένων ανδρών και γυναικών,για εργασία ίσης αξίας,πρέπει να καθορίζεται χωρίς διάκριση βασισμένη άμεσα ή έμμεσα στο φύλο (άρ.2 παρ.1,σε συνδυασμό με άρ.1 παρ.β').Κατ'αντιδιαστολή,διαφοροποίηση των αμοιβών,που αντιστοιχεί,άσχετα από το φύλο,σε διαφορές που προκύπτουν από αντικειμενική αξιολόγηση των εκτελούμενων εργασιών,δεν πρέπει να θεωρείται αντίθετη προς τον κανόνα αυτόν (άρ.3 παρ.3).β)Υποχρεώσεις των κρατών,που επικυρώνουν τη σύμβαση,σχετικές με την εφαρμογή του κανόνα της ισότητας αμοιβών ανδρών και γυναικών:β1)Κάθε κράτος οφείλει,με μέσα προσαρμοσμένα στις μεθόδους καθορισμού αμοιβών που ισχύουν στην έννομη τάξη του,να «ενθαρρύνει» την εφαρμογή του κανόνα σε όλους τους εργαζόμενους.β2)Κάθε κράτος οφείλει επίσης να εξασφαλίζει την εφαρμογή του κανόνα σε όλους τους εργαζόμενους.Η σύμβαση αναφέρει ενδεικτικά τα ακόλουθα μέσα,με τα οποία μπορεί να

εφαρμοστεί ο κανόνας της ισότητας αμοιβών: 1) η εθνική νομοθεσία, 2) κάθε σύστημα καθορισμού αμοιβών, καθιερωμένο ή αναγνωρισμένο από τη νομοθεσία, 3) συλλογικές συμβάσεις εργασίας, 4) συνδυασμός των μέσων αυτών (άρ.2 παρ.2).

Ο κανόνας της ισότητας αμοιβών είναι εφαρμοστέος σε κάθε είδους ρυθμίσεις αμοιβών, που προέρχονται από οποιαδήποτε κρατική ή αυτόνομη πηγή (νομοθετικές πράξεις, κανονιστικές διοικητικές πράξεις, συλλογικές συμβάσεις εργασίας), από την πρακτική της εκμεταλλεύσεως, τις ατομικές συμβάσεις εργασίας και οποιεσδήποτε άλλες πηγές συμβατικής ή άλλης φύσης, καθώς και στις οικειοθελείς παροχές. β3) Κάθε κράτος οφείλει να θεσπίζει μέτρα για την ενθάρρυνση της αντικειμενικής αξιολόγησης των απασχολήσεων, βάσει των εργασιών που περιλαμβάνουν, και όχι φυσικά βάσει του φύλου των εργαζομένων. β4) Κάθε κράτος οφείλει να συνεργάζεται, με πρόσφορο τρόπο, με τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων, για την εφαρμογή της σύμβασης.

Η έννοια του όρου αμοιβή ορίζεται από την ίδια τη σύμβαση. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.α' στην έννοια της αμοιβής περιλαμβάνονται τα συνηθισμένα, βασικά ή κατώτατα, ημερομίσθια ή μισθοί καθώς και κάθε άλλο όφελος, που καταβάλλεται άμεσα ή έμμεσα, σε χρήμα ή είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, εξαιτίας ή εξ αφορμής της απασχόλησης του. Αποτελεί συνεπώς αμοιβή κάθε παροχή που ανταποκρίνεται στα κριτήρια αυτά και συντελεί έτσι στη διαμόρφωση του συνολικού ύψους των αποδοχών. Όπως φαίνεται, η έννοια του όρου της αμοιβής είναι ευρύτερη και δεν περιορίζεται στο αντάλλαγμα της παρεχόμενης εργασίας. Ως πρόσθετες ή συμπληρωματικές παροχές είναι, μεταξύ άλλων, και οι ακόλουθες: παροχές που καταβάλλονται απευθείας από τον εργοδότη, όπως οι αμοιβές για υπερωρίες, τα ποικίλα επιδόματα (πολυετιών, σπουδών, ορισμένου επαγγέλματος ή θέσης, ειδικών συνθηκών εργασίας, εκτός έδρας, οικογενειακών βαρών κ.λ.π.), τα πριμ, τα έξοδα μεταφοράς στον τόπο εργασίας, τα ποσοστά επί των κερδών, διάφορες οικειοθελείς παροχές ή παροχές σε είδος, που παρέχονται απευθείας από τον εργοδότη, όπως παροχές στέγης και τροφής ή μέσων μεταφοράς. Είναι φανερό ότι η έννοια της αμοιβής είναι πολύ ευρύτερη από την έννοια του μισθού.

Η Σύμβαση 100 θεωρείται σύμβαση δυναμική, γιατί ορισμένες διατάξεις της είναι διατυπωμένες με τρόπο ελαστικό. Η ελαστικότητα αυτή συνίσταται α) στη διατύπωση της σχετικής με την εφαρμογή του κανόνα της ισότητας αμοιβών υποχρέωσης των κρατών, που την επικυρώνουν, β) στην ευχέρεια επιλογής των μέσων εφαρμογής της και γ) στην υποχρέωση λήψης μέτρων για αντικειμενική αξιολόγηση των εργασιών.

Σκοπός της Σύμβασης 100, όπως προκύπτει από τις διατάξεις της, και ιδίως από τη διάταξη του άρθρου 2 παρ.1, είναι η εφαρμογή σε όλους τους

εργαζόμενους του κανόνα της ισότητας αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών για εργασία ίσης αξίας, δηλαδή η εξάλειψη κάθε διάκρισης ως προς τις αμοιβές, βασισμένη άμεσα ή έμμεσα στο φύλο των εργαζομένων. Ο προαναφερόμενος σκοπός εντάσσεται στη γενικότερη επιδίωξη της βελτίωσης των όρων εργασίας, που εξυπηρετεί τους γενικότερους, ευρύτερους και απώτερους ιδεατούς στόχους, στους οποίους αποβλέπει η δράση της ΔΟΕ, δηλαδή την επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης, ως βάσης για την εξασφάλιση και διατήρηση της οικουμενικής ειρήνης. Εξάλλου, ο άμεσος σκοπός της Σύμβασης 100 εντάσσεται και στη γενικότερη επιδίωξη να παρεμποδιστούν τα δυσμενή για τους εργαζόμενους αποτελέσματα του διεθνούς ανταγωνισμού. Γενικότερα, η εφαρμογή της Σύμβασης 100 εξυπηρετεί ευρύτερους σκοπούς κοινωνικού και οικονομικού συμφέροντος, τόσο στο διεθνές όσο και στο εσωτερικό πεδίο, και το ευρύτερο τελολογικό πλαίσιο της ανάγεται στις έννοιες της δικαιοσύνης και του γενικού συμφέροντος. Στις 18 Δεκεμβρίου 1979 ψηφίστηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών η Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, που κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον ν. 1342/1983. Επιβάλλεται να επισημανθεί, ότι σήμερα τουλάχιστον στην Ελλάδα η ισότητα ανδρών και γυναικών σε όλους τους τομείς και σε όλα τα ζητήματα είναι πλέον γεγονός όχι μόνο μέσα στο Σύνταγμα και στους κοινούς νόμους αλλά και στην πράξη. Η ως άνω Σύμβαση έχει επομένως κατά κύριο λόγο συμβολικό νόημα και απηχεί αντιλήψεις σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση των γυναικών σε κράτη του Τρίτου Κόσμου. Με τις διατάξεις των άρθρων 17 έως 22 της Σύμβασης για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών προβλέπεται η σύσταση και λειτουργία Επιτροπής για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών με σκοπό να διαπιστωθεί η επιτευχθείσα πρόοδος κατά την εφαρμογή της Συμβάσεως. Διατάξεις που αποσκοπούν στην εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών αλλά και στην ιδιαίτερη προστασία που επιβάλλει η βιολογική τους ιδιοσυγκρασία έχουν περιληφθεί και σε άλλα κείμενα διεθνούς χαρακτήρα, όπως στον Κοινωνικό Χάρτη της Ευρώπης (άρ. 8), στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του Χάρτη αυτού (άρ. 1), στην ΕΣΔΑ (άρ. 14) καθώς και στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

8. Δικαιώματα Αλλοδαπών κατά το Διεθνές Δίκαιο

Αλλοδαποί είναι ως προς ένα κράτος όσοι δεν είναι πολίτες αυτού του κράτους, δηλαδή όσοι δεν έχουν την υπηκοότητα ή ιθαγένεια αυτού, καθώς και οι ανιθαγενείς ή απάτριδες όποιοι στερούνται ιθαγένειας. Οι κανόνες του διεθνούς δικαίου που αφορούν το καθεστώς των αλλοδαπών προέρχονται κυρίως από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, το οποίο

συμπληρώνουν και ορισμένες διεθνείς συνθήκες (διμερείς ή και πολυμερείς), όπως κάποιες εμπορικές συνθήκες και συνθήκες εγκαταστάσεως. Κάθε κράτος, στα πλαίσια ασκήσεως των εθνικών κυριαρχικών του δικαιωμάτων, δεν είναι υποχρεωμένο να δέχεται στο έδαφός του αλλοδαπούς αλλά δικαιούται να δέχεται ή να αποκλείει την είσοδο σε πρόσωπα που δεν είναι πολίτες του, ορίζοντας συγχρόνως και τους όρους εισόδου και παραμονής αλλοδαπών στο έδαφός του. Για να εισέλθει κάποιος αλλοδαπός στο έδαφος ενός κράτους απαιτείται διαβατήριο, ενώ τα περισσότερα κράτη απαιτούν επιπλέον και τη «βίζα», δηλαδή τη θεώρηση του διαβατηρίου από τις αρχές της χώρας. Στα περισσότερα διεθνή κείμενα που αφορούν την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων ημεδαποί και αλλοδαποί προστατεύονται ομοίως στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις. Η Επιτροπή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα εξέδωσε το 1986 Γενικό Σχόλιο (General Observation), σύμφωνα με το οποίο οι αλλοδαποί είτε εισήλθαν νόμιμα είτε εισήλθαν παράνομα σε ένα κράτος έχουν τα εξής δικαιώματα: δικαίωμα στη ζωή, απαγόρευση βασανισμών, εξευτελιστικής και ταπεινωτικής μεταχειρίσεως, δουλείας και αναγκαστικής εργασίας, ασφάλεια και ελευθερία του προσώπου, απαγόρευση φυλακίσεως για ιδιωτικά χρέη, ελεύθερη διακίνηση στο έδαφος του κράτους διαμονής και έξοδος, χρηστή απονομή της δικαιοσύνης, μη αναδρομική ισχύς των ποινικών νόμων, προστασία του ιδιωτικού βίου, της οικογένειας, της θρησκείας, ελευθερία γνώμης και εκφράσεως, προστασία του γάμου, προστασία των ανηλίκων, ισότητα απέναντι στο νόμο και μη διακρίσεις όσον αφορά τα ως άνω δικαιώματα. Στους αλλοδαπούς αναγνωρίζονται επίσης, όπως έχει ήδη λεχθεί, τα δικαιώματα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι.

Το δικαίωμα ενός κράτους να απελαύνει αλλοδαπούς, των οποίων η παρουσία κρίνεται ανεπιθύμητη μοιάζει με το δικαίωμά του να μην δέχεται αλλοδαπούς στο έδαφός του, το οποίο θεωρείται άσκηση της εθνικής του κυριαρχίας. Και τα δύο αυτά δικαιώματα εφαρμόζονται σε ανεπιθύμητους αλλοδαπούς και θεμελιώνονται σε γεγονότα που άπτονται της δημόσιας τάξης και ασφάλειας ή της δημόσιας υγείας του κράτους. Στον όρο της δημόσιας τάξης και ασφάλειας περιλαμβάνεται βασικά η μη τέλεση αξιόποινων πράξεων και η μη προσβολή εννόμων αγαθών των πολιτών και του κράτους. Με την απέλαση ομοιάζει η επαναπροώθηση από τις αστυνομικές αρχές του αλλοδαπού προς το κράτος προέλευσης. Σε κάθε περίπτωση πάντως όλες αυτές οι πράξεις της Διοίκησης οφείλουν να σέβονται τις επιταγές των διεθνών συμβάσεων, επειδή συνιστούν επέμβαση στο ατομικό δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας του αλλοδαπού. Έκδοση είναι η παράδοση ενός προσώπου από ένα κράτος σε άλλο κράτος, με σκοπό να δικαστεί αυτό από τα ποινικά δικαστήρια του κράτους

αυτού για εγκλήματα που έχει διαπράξει και υπάγονται στη δικαιοδοσία του κράτους ή με σκοπό να υποβληθεί στην εκτέλεση ορισμένης καταδικαστικής απόφασης. Και η έκδοση αποτελεί αναμφισβήτητα επέμβαση στην προσωπική ελευθερία του ανθρώπου, αλλά κρίνεται αναγκαία για την πρόληψη εγκληματικών ενεργειών. Η διενέργεια της έκδοσης διέπεται από διεθνείς συμβάσεις μεταξύ των κρατών. Ειδική κατηγορία αλλοδαπών πολιτών αποτελούν οι πρόσφυγες (πολιτικοί πρόσφυγες, πρόσφυγες λόγω φυλής, γλώσσας, θρησκείας κ.λ.π.), οι οποίοι είναι μια ευπαθής κοινωνική ομάδα, αφού έχουν φύγει από τον τόπο τους και είναι στην ουσία άστεγοι και άποροι. Τα πρόσωπα αυτά ζητούν συνήθως πολιτικό άσυλο από τη χώρα υποδοχής.

9.Βιβλιογραφία

- 1.Βαή Θ., Τα Διεθνή Σύμφωνα του 1966 για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στο πεδίο ένταξης των Διεθνών Σχέσεων,1981*
- 2.Διακοφωτάκη Ι. Γεωργίου, Περί Μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο,2001*
- 3.Δημητρόπουλου Γ. Ανδρέα ,Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος,2005*
- 4.ΙωάννουΚ.-Οικονομίδη Κ.-Ροζάκη Χ.-Φατούρου Α., Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο-Σχέσεις Διεθνούς και Εσωτερικού Δικαίου,1990*
- 5.Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου Σοφίας ,Οι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας στην Ελληνική Έννομη Τάξη,1985*
- 6.Κτιστάκι Ιωάννη, Θρησκευτική Ελευθερία και ΕΣΔΑ,2004*
- 7.Μπουρλογιάννη Χριστιάνας ,Η Επιτροπή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα-Λειτουργία και πρόσφατη Νομολογία,2004*
- 8.Μπουρλογιάννη Χ.-Πετρουλά Ε., Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που δεσμεύουν την Ελλάδα,2003*
- 9.Μπρεδήμα Αντώνη, Διεθνείς Οργανισμοί-Πανεπιστημιακές Παραδόσεις,1990*
- 10.Οικονομίδη Κών/νου, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο,2001*
- 11.Παπακωνσταντίνου Α.Ν., Κράτος και Διεθνές Δίκαιο,2001*
- 12.Ρούκουνα Εμμ., Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,1995*
- 13.Ρούκουνα Εμμ., Διεθνές Δίκαιο,2004*
- 14.Σατλάνη Νικ. Χρήστου ,Εισαγωγή στο Δίκαιο της Διεθνούς Προστασίας των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων,2003*
- 15.Χορτάτου Π. Κών/νου ,Ανθρώπινα Δικαιώματα και Διεθνής Έννομος Τάξις,1984*
- 16.Χρυσογόνου Κ., Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα,1990*

10. Νομολογία

- 1.ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Ενιαίο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας και λοιποί
[Ελευθερία του Συνέρχεσθαι και του Συνεταιρίζεσθαι]*
- 2.ΕυρΔΔΑ, Υπόθεση Ιάκωβος Ολιμμένος κατά Ελλάδος
[Απαγόρευση Διακρίσεων]*
- 3.ΕυρΔΔΑ, Υπόθεση Ahmet κατά Ελλάδος
[Ελευθερία Έκφρασης]*
- 4.ΕυρΕΔΑ, Υπόθεση Γεωργίου κατά Ελλάδος
[Επιμέλεια Τέκνων]*
- 5.ΕυρΕΔΑ, Απόφαση Handyside
[Ελευθερία Έκφρασης]*
- 6.ΕΔΔΑ, Υπόθεση Joslin και λοιποί κατά Νέας Ζηλανδίας
[Γάμος μεταξύ Ομοφυλοφίλων]*
- 7.ΕΔΔΑ, Υπόθεση Thomson κατά Αγίου Βικεντίου και Γρεναδίνων
[Επιβολή Θανατικής Ποινής]*
- 8.ΕΔΔΑ, Υπόθεση Lantsona κατά Ρωσικής Ομοσπονδίας
[Παράλειψη Λήψης Μέτρων Προστασίας της Ζωής]*
- 9.ΕΔΔΑ, Υπόθεση Marshall κατά Τζαμάικας
[Διάρκεια Προσωρινής Κράτησης]*
- 10.ΕΔΔΑ, Υπόθεση Foïn κατά Γαλλίας
[Διακρίσεις λόγω Θρησκείας ή Πεποιθήσεων]*

11. Βασικά Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, μπορεί να λεχθεί ότι έχει γίνει παγκοσμίως πλέον κατανοητό, πως τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου χρήζουν κατοχύρωσης και προστασίας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, δηλαδή όσο πιο πολύπλευρα και συνολικά γίνεται. Είναι φανερό ότι μια τέτοια προσπάθεια λαμβάνει χώρα σε διεθνές επίπεδο, και μάλιστα με την υπογραφή πολλών και πολύ σημαντικών διεθνών κειμένων, τα οποία καλύπτουν ένα ευρύτατο τμήμα των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Η ανθρωπότητα δείχνει να καταλαβαίνει λοιπόν ότι μόνον μέσω της διακρατικής συνεργασίας είναι δυνατόν να υπάρξει ουσιαστικό αποτέλεσμα και ειλικρινής αλληλοσεβασμός των ανθρώπινων ελευθεριών. Μείζον όμως ζήτημα αποτελεί η μεταφορά από τη θεωρία στην πράξη. Με άλλα λόγια, το μεγάλο στοίχημα για τις επόμενες δεκαετίες θα είναι η εν τοις πράγμασιν προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και όχι η υπογραφή και άλλων διεθνών συνθηκών και διακηρύξεων υπέρ του ανθρώπου. Διότι, όπως έχει αποδείξει το ανθρώπινο γένος από την αρχαιότητα έως πολύ πρόσφατη ιστορική του πορεία, όταν ο άνθρωπος διεκδικεί συμφέροντα, οι νόμοι και οι συμφωνίες χάνουν την ισχύ τους. Και το Δίκαιο και η Νομική Επιστήμη θα πρέπει να αποδείξουν πόσο πιο αποτελεσματικά και ουσιαστικά μπορούν να γίνουν.

Τίτλος: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
INTERNATIONAL PROTECTION OF FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS

12. Περίληψη:

Η διεθνής προστασία των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι αναμφισβήτητη μείζον ζήτημα του Διεθνούς Δικαίου. Τα περισσότερα από τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώνονται σε διεθνή κείμενα, όπως τα δύο Διεθνή Σύμφωνα του ΟΗΕ του 1966, τα οποία αφορούν τα ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά και οικονομικά δικαιώματα του ανθρώπου. Ιδιαίτερης προστασίας πρέπει να τυγχάνουν οι ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όπως οι μειονότητες, οι πρόσφυγες, οι κρατούμενοι στις φυλακές, οι αλλοδαποί, οι γυναίκες και τα παιδιά. Σε κάθε περίπτωση, πέρα από την προστασία του κάθε ατόμου ξεχωριστά, στα διεθνή κείμενα κατοχυρώνεται και η προστασία των λαών, που αφορά κυρίως το δικαίωμα αυτοδιάθεσής τους.

Summary:

The international protection of basic human rights is undoubtedly a very important subject of international law. Most of these rights are defended in global treaties, such as the two Agreements of 1966 that the Organization of United Nations signed, which concern the individual, political, social, civilizing and financial human rights. Particular protection should have the sensitive social teams, as women, children, foreigners, refugees, minorities and prisoners. However, apart from the individual protection of every person, the international pacts protect as well populations, which means that their right of self-disposal is secured.

Λήμματα:

Αλλοδαποί, Ανθρώπινα δικαιώματα, Ανθρωπιστική επέμβαση, Βασανιστήρια, Διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, Διεθνείς συμβάσεις, Διεθνή σύμφωνα του ΟΗΕ, Διεθνής προστασία, Εργασία, Κρατούμενοι, Λαοί, Μειονότητες.

Lemmas:

Foreigners, Human rights, Human interference, Tortures, International human law, International agreements, International pacts of OUN, International protection, Work, Prisoners, Popularities, Minorities.